

DECOR EN WERKELIJKHEID IN VERBOUWD AMSTERDAMS FILM MUSEUM

Het sierlijke Amsterdamse Vondelparkpaviljoen is in 1878 ontworpen door architect W. Hamer als een uitspanning annex feestruimte. Sinds 1973 is in dit pand het Nederlands Filmmuseum gevestigd. Een merkwaardig introverte bestemming voor een gebouw dat geheel is ontworpen met het oog op het riante uitzicht over het lommerrijke park. Voor een meer publieksgericht functioneren van het museum haalde architect Joop van Stigt in 1991 rigoreus de stofkam door het interieur. De voormalige bibliotheek veranderde in een filmzaal en in de bestaande filmzaal werd het oorspronkelijke Art Deco-interieur van Cinema Parisien ingebouwd. Conservering van historisch materiaal en het onderhouden van publieksactiviteiten - de twee hoofdfuncties van het Filmmuseum - gingen bij deze reconstructie hand in hand.

Egbert Koster

Toen het Filmmuseum in 1987 van het ministerie van wvc de opdracht kreeg zich te ontwikkelen tot een levendig centrum van filmcultuur met een veel nadrukkelijker publieksfunctie dan voorheen leidde dit tot een reorganisatie van de museumstaf, een aanzienlijke uitbreiding van het personeelsbestand en een veel te krappe huisvesting. Het museum reageerde hierop door beslag te leggen op een direct naast het Vondelparkpaviljoen gelegen schoolgebouw. Daarnaast werd architect professor Joop van Stigt ingeschakeld voor de verbouwing van het oude gebouw. Er was toen nog een klein financieel probleem: een deel van de 2,3 miljoen gulden kostende verbouwingsoperatie moest door sponsoring worden opgebracht. Een wervingsactie resulteerde in één hoofdsponsor (Grolsch) en twee fondsen (Stichting VSB Fonds van Verenigde Spaarbank en Amev en de European Academy for Film and Television), die het Filmmuseum uit de nood hielpen.

Bij de verbouwing van het Vondelparkpaviljoen handhaafde Joop van Stigt op zijn eigen pragmatische wijze alles wat nog enigszins bruikbaar was aan het gebouw om daar waar nodig vrijmoedig ingrepen te plegen. Deze ingrepen zijn de ene keer besmuikt historiserend van karakter, de andere keer getuigen ze net zo gemakkelijk van een sterk contrasterend eigentijds architectuur-idiom.

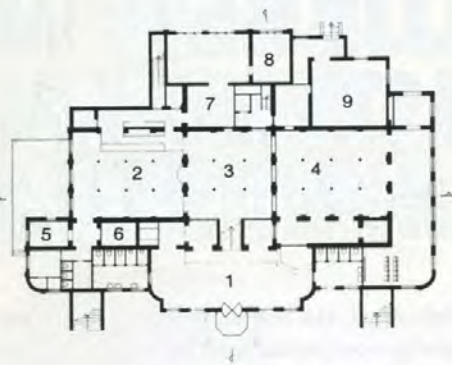
Zo heeft Van Stigt het in 1935 toegevoegde afwerende donkere voorportaal van het souterrain - de hoofdentree van het museum - vervangen door een geheel glazen voorbouw onder een stalen dak die al van verre duidelijk maakt dat het hier de entree van een openbaar gebouw betreft. De classicistische

balustrade van het terras bovenop het voormalige voorportaal heeft hij tegelijkertijd onzichtbaar naar achteren verplaatst, alsof er nooit een voorportaal was. Ook de oorspronkelijke betraliede vensters aan weerszijden van de entree zijn op een zodanig omzichtige manier naar beneden doorgetrokken dat je twee keer moet kijken om te zien waar de oude raming ophield.

Verder is er aan het exterieur bij de verbouwing weinig veranderd. Alleen zijn de in de loop van de tijd op een van de vleugels verschenen dakkapellen verwijderd om plaats te maken voor een schuin dakvlak van grijs zonwerend glas. Deze vlakken van in zwarte sponningen gevat glas zijn visueel terughoudender dan de witte dakkapellen en komen beter overeen met de oorspronkelijke contouren van het leien dak.

Architect W. Hamer ontwierp het Vondelparkpaviljoen in 1874 als uitspanning. De symmetrische opbouw, de zijtorens met koepeldaken, de royale middenpartij, de galerij en het terras geven het gebouw de allure van een rijk landgoed.

Plattegrond van het souterrain van het Filmmuseum. 1. entreehal. 2. café Vertigo. 3. restaurant Vertigo. 4. expositieruimte. 5. entree café-restaurant. 6. garderobe. 7. keuken. 8. opslagruimte. 9. werkplaats.

Plattegrond van de bel-etage met 1. hal. 2. filmzaal. 3. Parisien-zaal. 4. affichegalerij. 5. viewingruimte. 6. filmcabine. 7. Franse zaal.

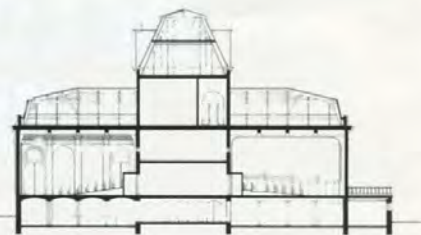
Fictie en werkelijkheid

Het interieur van het Filmmuseum daarentegen is bij de recente verbouwing grondig aangepast. In het souterrain zijn alle in pandige ruimten die een vrij doorzicht belemmeren door Van Stigt verwijderd. In dit kader is ook de installatieruimte van het souterrain naar een van de zolders verplaatst. De hierdoor vrijgekomen ruimte wordt nu benut door het aanmerkelijk uitgebreide filmcafé Vertigo. De expositieruimte voor de collectie van het Filmmuseum is, in een open relatie met Vertigo, eveneens in het souterrain ondergebracht. De unieke verzameling filmaffiches wordt op het terras-niveau geëxposeerd, grenzend aan de filmzalen.

Op het niveau van de bel-etage zijn de drie voormalige balzalen ingrijpend verbouwd. De Japanse zaal in de linker vleugel, waar sinds 1973 de bibliotheek was ondergebracht, is omgebouwd tot (tweede) bioscoopzaal. Toen de twee over elkaar heen aangebrachte verlaagde plafonds in deze zaal werden verwijderd stuitte men op het originele classicis-

tische plafond uit 1878. Dit plaatste Van Stigt voor de opgave om van het classicistische plafond en de lambrizeringen van later datum samen één geheel te maken. Hiertoe heeft hij de lambrizeringen met vrije hand enigszins versoberd. De met veel moeite gerestaureerde voormalige balzaal leidt in zijn functie van filmzaal helaas het grootste deel van de tijd een verduisterd bestaan. Bij bijzondere gelegenheden als lezingen en dergelijke is het echter mogelijk om de schermen voor de ramen te openen en het riante uitzicht over het Vondelpark in ere te herstellen.

In de reeds bestaande, zij het voorheen karig geoutilleerde, filmzaal in de rechter vleugel is bij de verbouwing het weelderige, uit 1924 daterende Art Deco-interieur van Cinema Parisien gereconstrueerd. De filmverzameling van de eigenaar/oprichter van Parisien, Jean Desmet, bestaande uit zo'n achthonderd films, vormt nog steeds een belangrijk onderdeel van de collectie van het Filmmuseum. Het interieur van Parisien, van oorsprong een buurttheater aan de Haarlemmerdijk en een van de oudste bioscopen van Nederland, werd in 1987 door de kleindochter van Desmet, Ilse Hughan, aan het Filmmuseum aangeboden op voorwaarde dat het museum zou streven naar reconstructie. Hoewel het bioscoop-interieur voorafgaand aan de ontmanteling uitvoerig werd gedocumenteerd leverde de reconstructie veel hoofdbreken op. Een van de problemen van de met

Dwarsdoorsnede van het Filmmuseum. In het midden de centrale hal, rechts de Parisien-zaal en links de tweede filmzaal. Op de dakverdieping bevinden zich de kantoorruimten. De installaties verhuisden van het souterrain naar de zolder.

de reconstructie belaste schilderes Marya Gasille betrof het feit dat de zaal in het Filmmuseum circa 2,5 meter breder is dan de oorspronkelijke Parisien-zaal. Onder het wakend oog van Van Stigt rekte zij de plafondschildering daarom als het ware op door het middendeel iets breder te maken en aan weerszijden motieven enkele malen te herhalen. Dat het oorspronkelijke plafond indertijd niet uit Parisien kon worden meegenomen was hierbij in zekere zin een voordeel. Bij de wanden, waarvan de oorspronkelijke lambrizeringen, verlichtingsarmaturen en

Architect Joop van Stigt heeft op de plaats van het voormalige voorportaal van het souterrain een geheel glazen voorbouw onder een stalen dak aangebracht. Zo wordt van verre al duidelijk dat zich hier de hoofdentree bevindt.

In een vroegere balzaal stuitte men na het verwijderen van twee over elkaar heen aangebrachte plafonds op het originele classicistische plafond uit 1878. De lambrizing, die van latere datum is, werd versoberd.

Uit de voormalige bioscoop Parisien - een van de oudste van Nederland - kwamen met het Art Deco-interieur mee de oorspronkelijke lambrizingen, verlichtingsarmaturen en beschilderde wandbespanningen. Het plafond is een reconstructie.

de beschilderde wandbespanningen wel waren meegenomen speelde een heel ander probleem: de beschilderde wandbespanningen waren gedurende hun vierjarige opslag niet alleen sterk uitgedroogd - met alle problemen van dien - maar bleken ook niet meer maatvast te zijn. Van de paarsgewijs met de ruggen tegen elkaar opgerolde doeken was er telkens één iets opgerekt en één iets ingedrukt. Opnieuw opspannen was onmogelijk. Restaurateur Ariël de Klerk vond een oplossing in het op panelen plakken van de doeken.

De 'nieuwe' oude stoelen in de zaal komen niet uit Cinema Parisien, maar uit een opgedoekte Haarlemse bioscoop en zijn speciaal aangekocht om hun grote zitcomfort. Ook het tapijt is een concessie aan de hedendaagse gebruikseisen: op een 'authentieke' houten vloer maken de voetstappen van laatkomers te veel herrie. Bij de inbouw van het Parisien-interieur is men duidelijk niet al te puristisch te werk gegaan, maar het effect is er niet minder om. De reconstructie is geen toonbeeld van historisch verantwoorde monumentenzorg (het Vondelparkpaviljoen werd pas tijdens de verbouwing op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst), maar komt primair voort uit het streven van het Filmmuseum

om historisch filmmateriaal op een zo authentiek mogelijke wijze te vertonen. Net zoals in de vertoende films lopen in de nieuwe Parisien-zaal fictie en werkelijkheid, tegenwoordige en verleden tijd, geschilderde decors en echte rekvisieten naadloos in elkaar over.

Kantoorlandschap

De derde voormalige balzaal op de bel-etage, de Franse zaal, is zo veel mogelijk teruggerestaureerd naar zijn oorspronkelijke staat. Dit kon ook gemakkelijk omdat de nieuwe bestemming van vergader-, voordracht- en feestzaal nauwelijks afwijkt van de oorspronkelijke functie. Nieuw op de bel-etage zijn een zaal voor tijdelijke exposities en een zogenaamde viewing-room, een VIP-zaaltje voor vertoningen aan een select gezelschap zoals bijvoorbeeld de filmpers. Beide ruimten zijn in de plaats gekomen van voormalige kantoorvertrekken en - bij gebrek aan bouwkundige en historische aanleiding - geheel eigentijds afgewerkt en ingericht.

Alle kantoren van het Filmmuseum bevinden zich sinds de verbouwing op de groten-deels uit voormalige zolders bestaande eerste en tweede verdieping. Op de eerste verdie-

ping ligt aan weerszijden van de statige directievertrekken een fraai en overzichtelijk, geheel symmetrisch kantoorlandschap. Ter plekke van de voormalige beheerderswoning en de rommelzolder bevinden zich nu sober maar doeltreffend verbouwde kantoorzalen die door glazen dakvlakken royaal van daglicht worden voorzien. Ook de zolder boven de directievertrekken, de huidige tweede verdieping, is nu als kantoor in gebruik. Van alle ruimten wordt intensief gebruik gemaakt door publiek of personeel. In dat opzicht is het gebouw sinds de verbouwing een stuk minder introvert geworden. Dat er in filmzalen in het algemeen weinig behoefte is aan uitzicht over het park kan architect Van Stigt ook niet helpen. “

FOTO'S FAS KEUZENKAMP

Gegevens

Verbouwing en restauratie Vondelparkpaviljoen Amsterdam. Opdrachtgever: Nederlands Filmmuseum, Amsterdam. Ontwerp: prof. J. van Stigt, Architectenbureau J. van Stigt bv, Amsterdam. Adviseur constructies: Ruppert, Ouderkerk a/d Amstel. Installateur: Helgering, Edam. Aannemer: M.J. de Nijs en Zn, Warmenhuizen. Aanvang bouw: september 1990. Oplevering: september 1991. Bouwkosten: 2,34 miljoen gulden inclusief installaties en exclusief btw.